

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дониси се пиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 38.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 23. СЕПТЕМБРА 1873.

ГОДИНА III.

НЕК СЕ ЗНА!

За време последњих месеци нагомилало се на стотине фор. вересије у претплатника „Гл. Народа“ те је скоро узроком да се питамо, да ли може лист, коме су немаром и неатњом његових претплатника жиле живота потсечене тако и даље излазити?

Да сваки дужник наш помисли, ако не на благо наше књижевности, оно на свој образ и поштење, па да пошаље што је дужан, нами би било на мах поможено.

Уздајући се зар последњи пут у пријатеље овога листа, апелујемо ево последњи и опет велимо последњи пут на своје дужнике, да за 14 дана подмире што дугују.

Кад протече тај рок штампаћемо у листу имена и презимена заосталих дужника, који под видом претплатника посташе бесавесни гробари овоме листу.

Коме са јавног ругла остане још и онда образ као Ђон, тога ћемо тражити судом.

Уредн. „Гл. Народа.“

ШТА ХОЋЕ СРБИ ЗАНАТЛИЈЕ.

I.

Шта хоће Срби занатлије — запитује се свет наш, откако се у српству приказује красна нова прилика, кретање и удруживање занатлијско. И доиста, ово питање како коју годину, све то већма, у добри час, отима маха, и све даље и даље шири се, жељно чекајући на делу одговора.

Равнајући тој појави стазу да до дела дође, ради смо и о томе коју рећи, како би то, међу најважнијима велико питање народа нашега, по могућству што боље осветлили и разјаснили.

Три је тому године и четврта настала, како се у српскоме занатлијству, у томе претежном реду народа нашег појави сретна мисао за удруживањем и међусобним помагањем. О духови 1870 год. састаше се

први пут Срби занатлије на својој скупштини у Новоме Саду.

Кад се по остали крајеви ове наше отаџбине истом где-где, местимице по већим местима стало тек поговарати како би се могло стати на пут навали радносној, што из туђине наваљује и мах преостима у земљама овим — кад се, велим, тек о том поговарало, Срби занатлије већ се састадоше на састанку и основаше „за другу Срба занатлија;“ Срби дакле, као што ни у другим приликама нису последњи и у овој први изађоше на поприште за напредак.

Ал пре него што дођемо на горње питање, ваља нам најпре две три рећи о тој задрузи.

Почетак томе удруживању бејаше, да не мож бољи бити, и, што је у нас иначе сасма ретко, Срби занатлије не осташе само на почињању; за поменуте три године разграна се речена задруга им — и данас мало је које повеће место српско, а да се у њему није склопило било одељење те задруге. Као оно „реџељски пионири“ у Инглеској, тако и Срби занатлије у тој својој скромној задрузи, десет по десет новчића месечно, па прикупише лепу крајцару, оснивајући фонд себи за међусобно помагање. И доиста, почеше они не само да се међусобно потпомажу, већ се дадоше и на већа дела: на потпомагање сиромашких занатлијских ученика (шегрта); прегоше да у појединим местима подигну, по угледу на веће од себе народе, школе занатлијске; наумише од год до год да приређују омање изложбе свога рада, работе руку својих задруга — једном речи хтедоше сами да уведу ред међу собом, осим застарелих неприлика цеховских те да се приказу међу собом и пред светом, како се пристоји једном реду (сталезу) радничком. ...

Срби занатлије састајаху се од оно доба три ред на својој задружној скупштини — и милина је било погледати, како та честита дружина напредује. Устав свој, што израдише на првој својој скупштини, оправаше земаљској влади на знање и одобрење; влада захте по томе неке измене тим правилима — задруга се састаде и прими их све до једне, па на ново посла ради одобрења. У свести својој са свим мирни,

наставише Срби занатлије свој благодетни рад све боље и боље.

Међу тим је угарски сабор доконао и у живот је ступио нови закон за радиности, чланак VIII. године 1872. Насташе тиме са свим нове прилике за занатлијство у земљи Угарској и с њоме здруженој краљевини тројној. Старински цехови редом мораше да се раздуже, а занатлијама би после на вољу, да се по реченом закону (глави IV. §§. 76 до 83) здружује у задруге.

Док је међу занатлијама других народности завладала тиме на једанпут највећа забуна — Србе занатлије затече тај нови закон здружене, уједињене у својој „задрузи Срба занатлија.“ Уз лепу, братску слогу, која се, утемељи међу задругару — придође још и српски понос, што они и пре тога упознаше време у ком живе, време удруживања и заједничког напредовања...

Но прилике се изметнуше у неприлике. Готово пуне две године дана лежаху правила задружна код угар. министарства (по други пут тамо отирављена) кад на једаред с пролећа баш на Ђурђев-дан, 5 маја по нов. кал. стиже забрана од речене угарске власти, којом се укида та „задруга Срба занатлија,“ зато што је рад свој започела и т. д. не чекајући правилима својим одобрења министарског!

И што Срби занатлије за три године дана слошки прегоше и починише — сав тај рад и све пре-красне им намере уништи на једаред речена забрана. Ето то је мала историја „задруге Срба занатлија.“

Али, Срби занатлије не клонуше духом.

Законитим путем израде они те угар. министарство најпосле ипак допусти, да се оснивачи речене укинуте задруге могу на ново састати и на ново склопити задругу.

И Срби занатлије састаше се на скупштини својој у Сомбору, у очи крстова-дне ове године — по четврти пут.

Казујући доведе, како се поче српско занатлијство удруживати, нагостили смо већ од чести и шта хоће, Срби занатлије,

Шта су они хтели, кад су се први пут састали, то су и сад на скупштини у Сомбору на ново углавили, а према прибраном искуству за ово три год. дана још и боље то попустили и раширили. Из устава, који је на тој скупштини углављен, и који ево у листу овоме мало даље на другоме месту саопштавамо, могу поштовани читаоци до некле и сами видети, куд и на што смера та дружина српских радника. Нама дакле остаје, као што испрва рекосмо, само да то по боље осветлимо и разјаснимо, како би Срби и незанатлије хтеле, мало више о томе размишљати, и где буде, на руку ишли овој здравој, и за живот способној стихији српскога народа.

Није да бог-ме места овде да о том, било и ми-могред, говоримо, ал толико данас сваки просвећен човек зна, да се само они народи могу подићи, у којима се раднички ред најпре стане подизати. У српскоме народу два су реда радничка најпрежнија занатлијски и ратарски — унапреде-ли се они, унапред ће поћи с њима и сав остали народ; јер је благостање основа свакоме развитку.

Елем, шта хоће Срби занатлије?

Хоће они да се удружује, да сваки собом по могућству принесе свој прилог у заједницу један другом буде на помоћи на невољи; хоће они да нута показују и помажу своме млађем нараштају, на ком ће знати до послетка да остану и да се унапреде. Хоће они да припомогну раду књигом и науком, као што то чине од некле сви други сретни и просвећени народи; хоће они да подижу и друге да подстичу, да оснивају школе занатлијске и радничке — једном речи: хоће они да крену занатлијство и у српскоме свету напред и што већма по струкама рашире га. Гледни о томе опширније у уставу новоустановљене им задруге, у правилу првоме.

А како, и којим путем Срби занатлије то хоће и желе да постигну — о томе наставићемо други пут.

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА.

УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА.“¹⁾

ГЛАВА ПРВА

ИМЕ ЗАДРУЗИ И ШТА СЕ ХОЋЕ.

Правило I. — Срби занатлије, држављани земље Угарске и с њоме здружене тројне краљевине, склапају међу собом занатлијску задругу, односно савез од задруга, (види правило 10.) по имену „Велику задругу Срба занатлија“, на основу угарскога земаљскога закона за радиности, чланка VIII: 1872.

Задруга ће ова за тим ићи:

1. да унапређује своје задругаре књигом и науком по струкама занатлијским: издавајући тога ради свој задружни лист, и, по могућству, књиге о занатлијству и радиности, које ће својим задругарем давати то бесплатно, то мањом ценом нег другима; осим тога приређујући јавна предавања на састанци задругарски.

2. осниваће (и у појединим местима подстицаће да се оснивају) школе занатлијске.

3. упућиваће, и новчано потпомагаће даровите занатлијске ученике (шегрте), нарочито сирочад без оца и мајке, да по великим варошима светским изучавају оне занате, које Срби још не раде; а да се усавршавају у занатима, које и Срби у свом завичају раде, те после на дому те занате да унапређују и подижу.

¹⁾ Углављен (по основи проф. А. Сандића) на скупштини Срба занатлија у Сомбору дне 13 септембра ов. год.

Изучене раднике руководиће и наградама подупираће, да буду до послетка свак у своме руфету честите и ваљане занатлије.

4. настојаће око тога, да се у појединим местима склапају занатлијске задруге, или-ти одељења јој.

5. подстицаће и упућиваће да се занатлије једног руфета здружују у заједнице рада и промета. Покретаће рад на велико и велика подuzeћа.

6. приређиваће сваке године изложбу рада и производа својих задругара у оном месту, у ком буде годишња скупштина задружна. Прикупилаће збирке претежа од мустара сваке врсте радиносне, збирке мустара работе неизрађене и прерађене, збирке кадуна (модела), справа (машина) и алата, те износити на углед својим задругарем.

7. награђиваће израђене работе занатлијске својих задругара, коју ко у свом занату особито унапреди ил вештачки начини.

8. стараће се, да се оснује и подигне занатлијски фонд за потпомагање својих задругара, кад радом изнемогну ил каквом год несрећом допадне сиромаштва без своје кривице. И у случају смрти им водиће, по могућству, бригу о деци им, где буде.

9. паштиће се да заступа интересе занатлијске код високе владе земаљске и у збора законодавнога. Тога ради (као и иначе рад користи својих задругара) подржаваће саобраћај са „земаљским угарским индустријским друштвом“, којему је седиште у Будим-Пешти.

ГЛАВА ДРУГА

где је задрузи седиште.

Правило 2. — Седиште је „Великој задрузи Срба Занатлија“ у Новоме Саду, где ће се иста код дотичне власти под тим именом и увежјити.

ГЛАВА ТРЕЋА

задругари, дужности им и права.

Правило 3. — Задругари су: оснивачи, редовни, помагачи и почасни.

1. Редован задругар може бити сваки, по закону самостални држављанин из Угарске и с њоме здружене краљевине тројне, који самостално какав занат ради.

И жене (особито удовице бивших задругара) држављанке аустро-угарске, радећи занат с деловоћом, занатлијске по руфети заједнице могу бити редовни чланови ове задруге.

2. Почасни задругар може бити сваки, самостални држављанин из Угарске и тројне краљевине, који стече заслуге у ове задруге ил иначе око унапређивања занатлијства и радиности, и буде од годишње скупштине изабран. Странци, изабрани за почаснике, могу то бити само са знањем и одобрење високе владе земаљске.

3. Оснивач је, било занатлија ил незанатлија, ко приложи фонду задружном једаред за чвагда 50 фор. ил од себе изда задужницу на толико новца, плаћајући после на то по 7% камате.

И заједнице занатлија по руфету могу бити оснивачи ове задруге.

4. Задругар-помагач може бити сваки незанатлија, пријатељ напретку занатлијства и радиности, прилажући фонду задружном половину улога редовних задругара.

И оснивачи и помагачи морају бити држављани Угарске или тројне краљевине.

Правило 4. — Редовни задругар или редовна задругарка плаћа по 1 ф. уписнине, ако није члан ни једнога одељења ове задруге, и по 1 фр. 20 новчића годишњега улога, то јест: по 30 новчића сваке четврт-године унапред, и обвезује се бити у задрузи бар за три године дана.

Задругари сваког одељења ове задруге приносе заједничкој благајни по 50 новчића годишње. (Види правило 11).

Правило 5. — Имена задругара, оснивача, редовних, почасних и помагача уписују се у књизи за то одређеној, и читају се о свакој годишњој скупштини; сваке треће године та се имена штампају, и раздаје се по 1 егземплар свакоме томе задругару.

Имена умрлих задругара и задругарака уписују се у читуљи задружној и, спомињу се у цркви сваке године на дан задружног патрона.

Правило 6. — Ко од редовних задругара појединце, или које одељење ни до краја године непринесе свога улога, подмирујући то после, доплаћује још глобе по 10%.

Заостане-ли који задругар појединце, ил које одељење и на измаку треће године саплаћањем улога у остатку, и неби хтели од своје воље тај свој заостатак подмирити — истерује се то после од њих судским путем и бришу се по том из задругарства.

Правило 7. — Ко хоће да буде редован задругар ил помагач, пријављује се тога ради начелнику задружном, или главноме секретару, у Новоме Саду, и главни одбор га за тим у првој својој редовној сједници без дебате прими ил одбије.

Где у том случају небуде једногласности, гласа се тајно, и већином гласова прима се ил одбија.

Одељења задруге ове пријављују своје нове задругаре писмено начелнику односно главноме одбору у Новом Саду.

(Наставиће се.)

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

IV.

Ево смо рекли како од чега се биље храни, сад нам већ неће бити тешко да одредимо шта се све рачуни у ђубре.

Ђубретом се зове свако оно твориво, којим кад нађубримо њиве, будимо родну снагу земље, те осигуравамо и умножавамо успевање усева. Ми смо научили да под речи

Ћубре разумемо наше обично шталско ыубре, које добивамо кад се измеша стеља и балега наше стоке. Но кад узмемо ыубре онако, ко што смо му одредили значај, онда неможемо говорити само о марвеном ыубрету, него морамо се обазрети на сва она творива, која можемо да употребимо на поправку наших усева, сад било да ми та творива имамо у свом газдалуку, било да их купујемо и добављамо са стране.

Кад овако узмемо ствар, онда ћемо ыубре да поделимо на пет врста и да говоримо о свим тим врстама редом. Те врсте биће ево ове: I. Животињско биљско ыубре II. Чисто животињско ыубре, III. Биљско ыубре, IV. Кемичко ыубре, V. Минералско ыубре.

Животињско-биљско ыубре.

Овим именом зовемо ыубре кога наше газда најбоље познају, највише употребљују и које је за наше газдинство тим важније, — што га добивамо ми од своје стоке а зовемо га шталским ыубретом.

Ово ыубре постаје кад се чврста и течна балега наше стоке измеша са стељом. Ретко бива да није измешано са биљским творивом, зато се и зове животињско биљско ыубре.

Ово ыубре утиче тим силније на умножавање родне снаге земље, што је марва од које га добисмо боље хранена и што је више гушљика у стељи с којом се измешало, као што смо се уверили из онога исказа о снази сламе. Снага овога ыубрета зависи од старости стоке, јер млађа стока више употребљује најважнија творива своје хране или пиће да њима крени своје кости или да јача телом него она стока, која је већ узрасла и развила се. Млада марва даваће нам дакле слабије ыубре, маторија снажније, све да је једнако ранимо.

За грађење костију треба марва фосфора, па зато млада марва троши више фосфора него матора, а фосфор је главна чињеница у роду наших жита.

Теглећа марва даје слабије ыубре него марва што не ради, јер теглећа марва надокнађује ону снагу што утроши у раду из своје пиће, а кад из пиће или крме утроши најбоље делове а оно ће јој балегати бити много слабија него у оне марве, која непрестано пландује, јер ова вади из своје пиће само онолико, колико јој треба да живи и да успева.

У музаре је слабије ыубре него у јалове краве. Најснажније је ыубре у гојеница и то с тога, што та марва добија више да једе, него што јој треба за живот и за усвевање, те тај сувишак своје пиће иде које на гојење, које пак бива отуд ыубре у те марве снажније.

Да видимо сада разне врсте овога ыубрета:

а). Говеће ыубре.

У овом ыубрету има 75% воде, у 100 делова тог ыубрета има кад је свеже 3 дела гушљика, 2 $\frac{1}{2}$ дела фосфорске соли 2 дела непелика и содика, 16 делова шљунковине или кремењаче. Лако се меша са стељом,

споро ври, развија мало топлоте, слабо губи угљену киселину и амонијак.

Говећије ыубре добро је за сваку врсту земље, не изветри тако лако, ушљив му траје по неколико година. Баш стога што се не рачуни у жестоке врсте ыубрета, не полежу жита ни онда, када смо мало јаче ыубрили говећијим ыубретом. Говећије ыубре је дакле најдобротворнија ствар, којом газда може да поправи своје њиве.

б) Овчије ыубре. У овој врсти ыубрета има 32—43% сувих делова. У 100 делова овога ыубрета има 2 $\frac{1}{2}$ % гушљика. У овчијем ыубрету има дакле мање воде него у ыубрету ма које стоке што ждере траву. Отуда је овчије ыубре врло жестоко, зато сили жита у растење, те се бојати да ће жита полећи. Боље је свим ыубретом ыубрити под усев што га пре сејемо, па тек иза тог усева сејати жито. Усев коме треба много гушљика успева врло добро, кад је њива ыубрена овчијим ыубретом. Ти усеви су репица, кукуруз, репа, кромпир и т. д.

Ако хоћемо да се овчије ыубре добро измеша са стељом то не простиримо од једанпут многу стељу овцама, него боље по мало па по чешће. Ако хоћемо да се предупредимо, да брзо постајући амонијак не изветри, оно ваља да поливамо овчије ыубре са у 20 делова воде растопљеном угљеном киселином, или да га посипљемо иловачом таван по таван.

Ко хоће корисно да употреби овчије ыубре, нека га меша са говећијим ыубретом. —

в). Коњско ыубре. У 100 делова коњскога ыубрета има 25—30% сувих творива, 5% гушљика. Зато је и ово ыубре врло жестоко, брзо се згрева, ври и брзо изгоре а тиме губи много гушљика. С тога је саветно мешати га с којим хладнијим ыубретом на ыубрењаку и ту га добро збити доле. Ко ыубри чистим коњским ыубретом, добива много сламе а мало зрна и зато се може корисно употребити на ыубрење влажних и хладних иловача. Када се измеша са хладнијим ыубретом, можемо га корисно да употребимо ма на којој земљи.

Што коњ једе више зрна, то му је у ыубрету више гушљика, то му је ыубре снажније и жешће.

г). Крмеће ыубре. У 100 делова има 22—23 сувих делова, има напрама других врста мало гушљика. Врсноћа овога ыубрета зависи од ране којом се рани крме.

Ћубре од гојеника наравно да је снажније него ыубре оних свиња, која пасу или која ждере помије и бундеве. Ако крме ждере очињака и шлеве, то не истроши сву своју храну (зато ваља крмету зрно прекрупити) него му у балези преостаје зрна од свакојака корова, а тим ће њива ударити у коров. Зато ваља свинско ыубре носити или на ливале, или што је још боље, однеги га на ыубриште. Ако хоћемо да избегнемо ову незгоду, онда ваља крмету варити речену

храну. Свињско ђубре је добро кад се меша са коњским ђубретом.

д). Живинска поган. Ово ђубре ужасно сили биће да расте а то је отуд што живина једе само зрно, црве и бубе. Овим ђубретом добро се ђубри дуван, мак, кудеља, лан, лук. Од живинске погани највнатнија је голубија, јер у њојзи има 10% амонијака, гущија и пачија поган не вреди много, јер је сувише воднигава.

е). Гуано се зове ђубре морских птица, које су оне стотинама годинама нафлитале на морској обали, особито на перуанској а слојеви су од тог ђубрета местимице 60 стопа дебели.

Није давно да су људи почели да употребљују ово ђубре. Сада га товаре многи бродови, те разносе годишње 600,000 цената на све стране.

У овоме ђубрету измешала се птичија поган са остатцима риба, које су птице доносиле те ждерале, лешине пренутих птица, перје и т. д.

Ово је ђубре с тога ванредно, што има у њему фосфора и амонијака. Узму те га измешају са трипут толико земље па га истом онда посиљу по њиви или по изниклом усеву. Баштовани га топе у води, 1. фунта гуана на 40 фуната воде, те заливају тиме биће. И ђубре других птица може се тако употребљавати.

Славни кемик Стекхард вели: 1. цента гуана вреди њиви колико 80 пената шталскога ђубрета.

На жалост се нашло у задње време међу онима који продају гуано много варалица. У нас где има ђубрета на гомиле бесплатно, ретко ко да употребљује гуано.

ж). Људска поган.

Људска поган је једно од најснажнијих ђубрива, и то с тога, што се човек храни најснажнијом храном. Да се сваки очевидно увери колико је снаге у овом ђубрету ево ћемо да наведемо овај исказ

Ако на једној њиви без ђубрета роди . . .

З зрна, та иста њива када се нађубри људском балегом даје	14 зрна
воловском крви даје	14 "
овчијом балегом "	12 "
коњском балегом "	10 "
говеђом балегом "	7—8 "

Из овога изказа види се јасно коликом се коришћу може људска балега употребити у газдинству. — Што се она за ђубрење више не употребљује, узрок је у томе, што људи гнушавајући се презиру то ђубре.

У нашој земљи мало је њих који употребљују људску поган за ђубрење, није давно како су је почели употребљавати и у страним земљама. У Белгији још је највише употребљују за ђубрење, тамо је извозе у бурадма на њиве.

Има великих вароша где цене вредност овога ђубрета, спроводе га још за сада кроз канале у воду, а та вода залива после њиве у околини.

Има пак и таквих градова, где се озбиљно баве тим стварима, како би силесију људске погани што сетује таложи употребили корисно по газдинство. Тако то замисљају по Лондону, Единбургу и по Берлину, ма да се тешкају, што би морали да напусте подземне канале на које потрошише милионе.

Варош Градац поступа најправиле у том обзиру, У тој вароши не стоје проходе над рупама него поган тече управо у бурад и отуд се носи на њиве. Многе вароши у Пруској угледају се на ово те заводе у својим проходима бачве.

Наша престолница и многе вароши леже на Дунаву и спроводе своје проходе с каналима у воду те је трују а боље би било да се постарају, да се то ђубре очува њивама. Колико се у нас слабо цени ђубре, види се отуда, кад је оно пре неколико година варош Пешта гонила једну фабрику данеких 3000 кола ђубрета уклони из близине вароши, прошло је неколико месеци, док се није једва неко нашао, те узео то ђубре бадава. Али није далеко време када ће се баштовани и виноградарци отимати о људску поган, те њоме поправљати своје земље. Има већ већих места где се и ово ђубре почиње употребљавати.

По селима није ова ствар толико важна, јер тамо људска поган и онако доспева на ђубрења, за села ћемо рећи нашим газдама или нека подмећу у своје проходе бурад, па нека их после изручују на ђубре или нека граде проход на ђубрења.

Ваља ми напоменути, да на многи мести суше људску поган, те кад се осуши изветри смрад онда буде прашина а та прашина даје њиви ђубре што се зове пудрет.

Ово ђубре кад се раствори у води згодно је да се њоме поливају ливаде.

Но осим ових врста ђубрета што се употребљују као чврста, има још једна врста течна животинска ђубрета, које се зими непо мешано лети пак с водом помешано употребљује на поливање усева, ливада особито детелине и друге крме.

Ова течност цеди се из шталског ђубрета а зове се пиштавина. Многе газде умеју да удесе канале у својим шталама тако, да животинска мокраћа не меша се с ториним, него се слива сама за се у ђубрења, па кад после удари киша, оно се отуд направи пиштавина.

У страним земљама употребљују неке газде саму мокраћу за заливање крме, јер мокраћа сили усевда силно листа и развије стабло.

Од све мокраће најсилнији је човеков пишања, јер у њему има највише гущика. Но ова мокраћа дала би се скупљати у већој количини само у великим варошима.

Но ми неби препоручили да се и у нас ђубри самом пиштавином. Најбоље је ако она тече у ђубрењаке те туде залива ђубре даје му амонијака, влажн

га а тиме га уједно чува да брзо не згоре. Тамо где је ђубре од киша и сувише влажно, може се пиштавином заливати крма.

(Наставиће се.)

Р. Е. П. А. Ч. И.

Вук је у свом речнику (1852 год.) ту реч овако забележио: „Репач, репача, м. (у Боци) човјек који се роди у крвавој кошуљици и с малијем репом. Кажу да је репач много јачи од другијех људи, особито кад се наиједи; у онај пар (веле) још да му се реп напне, могао би надвладати десет људи као десеторо мале дјеце.“

Знаменито је, што Вук, човек, који је скроз познавао живот и обичаје српског народа и кога досад још нико у томе не надмаши, — што он код те речи вели, да се само у Боци говори, а по томе да народ по другима крајевима не зна за ту сујевјеру или тај природни појав — шта ли је. То Вуку, да како можемо веровати. Поред тога, што у нас нигде нема забележено, да наш народ и по другим крајевима верује, да имаде на свету репача, та вукова белешка довољна је, па да одмах помислимо, да вера у такве људе неје српска народна вера, и како влада само у једном пределу, то мора бити, да је прешла из туђе земље и народа у онај наш крај. Тако и јесте. Вера, да има на свету репатих људи, прешла је из Арбаније у Воку. Осим Вука, ево још једног поузданог човека, који ће то да посведочи.

Др. Јован Ђорђе Хан, немачки књижевник, који је по нас доста заслужан и који је дуже време био аустријски конзул у источној Грчкој, овако приповеда о тим чудноватим људима у једном свом великом делу:

„Репача имаде двојаких: једни имају реп као у козе, други као у коња, само да како мален. Репачи су врло здрави људи, особито јаки и дежмекасти, а пешаци да им нема пара. Пре неколико година умро је неки репач, о коме приповедају, да је заједан дан могао толику жицу прећи, да човек чисто не би могао веровати; при некојим пословима морао је реп руком придржавати да се не обрља.“

„Вера да имаде на свету репатих људи, не влада само по јужној Арбанији (на северу Арбаније не ће за то ни да знају) него и по Грчкој све до Анадолије. Тако свет приповеда, да је репач био и чувени пустахија Кутовунисије, Ланкађанин из Мореје.“

„Не ће бити, да је то само проста народна сујевера, него ће у томе и нечега вишег бити. У Јањини сам ја имао каваза, Сулејмана из Драготе. Он ми је казивао, како репачи у његовом крају несу нимало ретки; он сам имаде братучеда, који је репач. Сулејман му је још као дете толико пута при купању виђао тај природан дар.“

„Много је поузданије, што о репачима казује Теодорид, који је у својој младости био пустахија на Пинду. Он приповеда, како је у његовој чети годи-

нама био дежмекаст, плећат, белобрк човек по имену капетан Јанаки; о њему је свет говорио, да је репач. Да се дружина о томе увери, једно после подне, кад је репач спавао, склептају га њих шестнаесторица (јер је био страшно јак), да то чудо својим очима виде. Том се приликом задеси ту и Теодорид. Он се, вели, веома добро сећа, да је видео реп као у козе, који је могао бити четири палца подугачак, на страни с поља био је обрастао у кратким, веома црвеним чекињама; и хртењача је за читаву шаку више репа обрасла у таким чекињама.“

„Поред свег мог труда, да својим очима развидим репача, неје ми се жеља испунила, и сви турски војнички лечници, с којима сам се разговарао о томе, казивали су, да је то све проста гатка, јер при свакогодншњем новачењу толиких силних новака из свију крајева земље, не наидоше ни да би на једног јединог репача. Бифон ће као што чујем, у својој природној историји напоменути ту гатку, да у Арбанији имаде репатих људи. Нама је овде доста то, што у јужној Арбанији још и дан данас верују, да имаде на свету људи, какве често виђамо на приликама јелинског порекла.“

Толико казује Хан о репачима. Из тога се види, да он неје знао, да и наш народ у Боци верује у репаче, и то баш на длаку онако, као што верују и Арбанаси. Тиме, мислим, да сам посведочио и оно што сам у почетку рекао, да је вера у репаче прешла из Арбаније у Воку.

Што се тиче казивања турских војничких лечника, њим се не може оборити казивање Арбанаса. У Арбанији још ни дан данас нема права новачења, пре се може рећи, да тамо још влада права везанија и и „врбовка,“ и тамошње клефте (горштаци) ступају у војску као самовољци, лечници их и не прегледају. Ханово казивање свакојако је на презруку нам.

Да видимо сада по једном немачком извору, шта се исторички знаде о репачима.

Продот је још пре две три хиљаде година забележио, да баш у тим епирским и грчким крајевима имаде људи репача, па и читавих таквих племена. Он приповеда у својој VII, књизи 216 одсеку, да је издајница Ефијалт, кад је Персијанце водио горском путањом, да Леониди на Термопилима заиђу за леђа, — да их је провео мимо око Керкопа. Керкопски око био је у узану кланцу близу меланшишких стена, на граници Локриде и Малиде (код данашњег Пајтуна, међу Тесалијом и Бијотијом.)

Керкопе значи репато створење, човека или живине; доцније се том речју означавао репат мајмун.

О тим Керкопима знали су Грци свакојаких опачина приповедати. Тако су приповедали да је то створен лупеж, који мирне људе не оставља на миру, него их задиркује, напада и пљачка. Омир на једном месту вели, да су то све саме лаже, подмукли лупежи,

пуге скитнице, препредене варалице, које шврљају по разним земљама вазда људе варају.

Међутим та плочаџијка фајта имађаше митичку историју; приповедало се, да се њихово подрекло доводи од два брата, два тијина сина. Међу Керкопима имали су неки и особите надимке, као Сијло, што ће по келтском рећи: мален сиромашан.

Бележећи даље историчке податке о репачима, мој матичар Немац износи нам особито историчко скривште, које је његов оштроумни немачки ум „открио.“ Пустимо свезналицу Немца нека сам то место српски каже.

(Свршиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Лек од стеница. Ваља испедити сок од зелених краставаца и њиме намазати ствари у којима се стенице налазе. Ако има стеница у зиду, ваља тај сок помешати у креч и њиме окречити собе. Од тога се стенице сасвим утамане.

Које кокоши да гајимо? У опште узевши ми се слабо паштимо око гајења кокошака, не паштимо се ни толико колико би та радња заслуживала. Француска претходи у томе корисном послу добрим примером. Ако хоћемо да гајимо добре кокоши то треба да запатимо добру пасму за приплод. Као добре врсте препоручују се: 1. Худанке које често легу крупна јаја. 2. Кокинкине, носе рано и вредно, у лежању и вођењу пилића нема им пара, нису за гојење. 3. Доркине добро носе и врло се гоје. 4. Шпањолке, носе добро а и крупна јаја, зими се држе у топлој штали јер су врло осетљиве. 5. Лафлеш или кривкер добро се гоје и добро носе. Јаја од ових врста кокошака добивају се у управе баварског друштва за гајење живине.

Против пољских мишева. Са задње благе зиме наботили су се пољски мишеви тако ужасно да су нам нетрли особито по Срему и Славонији готово сву жетву те се бојати да неће пождерати и семе у јесењих усева. Да се то предупреди ваља семе што га сејемо угиселити у јакој растопљеној галици. Ова јака галица не шкоди клијању јер је искуство доказало да галица која се ухватила око кукурузна зрна у виду драгца (гриншпана) није му ништа шкодила у клијању. То знају врло добро они економци, који су галицом натапали кукуруз да им га кад га посеју не пождеру рчци. Ако се мишеви од галицом натоњеног усева и не отрују, ипак им тај залагај не прија те усев остаје с миром. Обично се на 100 мерица пшеничног усева узимље 15 фуната плаветна камена те се исти растопа у 5 азова воде. У пределима где је много свиња, треба свиње после орања гонити на њиве, јер свиње ждери мишеве. Пре усева не ваља ђубрити особито не коњским ђубретом, јер у том ђубрету нађе миш себи zgodну зимницу. Крстине и багље ваља уклонити с њиве још пре него што наступе зимњи мразеви.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Шицш и друг.) Сисак 15. септембра. Шенице $\frac{3}{4}$ жита и наполице нема.

Кукуруза у непромењеном мњењу. држи се 4 ф. 95 нов. до 5 ф. на 86 цл . те се назор, да ће те цене пре напредовати него ли назадовати учвршћује, будући је очевидно, да ће род у опште врло слаб изпасти.

Јечма нема.

Зоб се у цени диже, јербо се свеједнако тражи, а домаћа роба као да је изцрпљена. Банат још ништа привезао није, а босански терети тек почињу помало долазити. Живахном увозу стоје контумаци и ине запрете на путу. Хрватска се роба држи по 3 ф. 45—50 н. а босанска у транзиту по 3 ф. 20—25 бечки центи.

Воде су још увек за пуне терете недостатне.

Време јесенско, ладно, суво.

ПОДЛИСТАК.

КАКО ЖИВЕ НАШИ СЕЉАЦИ.

НАПИСАО АРОН ТАПАВИЦА.

Прве године излажења овога листа писао сам чланке под горњим насловом, али се ободности после променуше те немогах даље продужити. Пре кратког пак времена састанем се са неким скупљачем данка који ми много из живота наших сељака наприповедаше што ми се тако допало, да немогу свету нашем уживање то ускратити, које сам ја при слушању тих прича осећао.

„Синко мој“ рече ми екзекуент који од старијих људи беше „ја поштујем ту омладину и она лепе намере има, но путови, којима она своје намере достићи жели врло су худи и трњем зарасли. Ја бар немогу с том мисли да се опријатељим да ће наша омладина намере своје постићи. Немој ништа говорити, ја знам своје људе врло добро, ја у народу живим, ја га скроз познајем, провео сам с њиме и добре и зле часове па га знам у радости и жалости, знам га у кући и на сокаку, на радњи и одмору у приватном и јавном животу. Ја наде немам да ће се наше стање поправити, јер у место да иде на боље оно је све црње и горе.

Да неби рекао ко да у ствари претерујем приповедићу ти неколико одломака из мога екзекуентског живота, па суди и сам.

Био сам ове године у два села за скупљача порезе намештен. Оба су српска села. До једнога од тих српских села одмах је швабско село под истим именом са две лепе цркве са лепим школама механама и сеоским домовима. Куће су им се отегле као гладна година. Незнаш, која је од које дужа, виша и лепша. По авлијама пуно свега, што је за ратара нужно. Једном речи, куд се год обрешеш, све је пуно, све крчи. Шваба висок, крупан, првен а швабица набрекла, мислиш сад ће пући. Чисто су одевени, у лепој постели спавају, добро једу и пију али све уме-

рено. Поред кућа им је равно и лепо, да можеш зими у чарапама ићи. Свуда је красота, куд се год окренеш.

Баш сам у позну јесен тамо отишао, кад оно највеће кише беху. Једва сам ушао у српско село. Тако је велико блато било, да су точкови с опростењем све до главе упадали. Ниси могао са једне стране сокака на другу прећи да негазиш до колена. Жалост беше погледати по кућама. Авлије одграбене, куће непокривене зидови од силних киша подривени и подлокани, лепа нема а од креча ни спомена. Једва једвице најбох на мало уљуднију кућу, а то беше бележничова. Преко пута је писарница. Доста велико здање али неудесно и неотесано. У једној истој соби се пише, суди и бије. У једној истој одаји господин нотарош шапће са чивутом, господар кнез грди кочијаша, који је рекао, да немора кнеза возити а нотароша воза, куд год овај хоће а кишбирова извалио се на свој креветац па запалио крцанину и у котуровима од дима види своју Јулу те уздише за њом, јер је читаве недеље видети неће, почем је на њега сад ред, да ноћива у писарници.

Одседнем у великом бирту. Бирташ беше шваба. Код сви добри својстава, која су Швабама урођена и која су заиста хвале вредна, имају неку хрђаву особину, т. ј. наопако зло кувају јела. Тако и овде.

Та ме је жена бирташева намучила до зла бога, и вере ми моје навукла је и грозницу на мене, и да се за рана писам иселио, бог и душа морао бих свиснути. —

Ја нисам брајко закерало у јелу. Нетражим многих фела, но хоћу само, нек је јело мрсно и нека има меса у или на њему, и нека га има доста. Али знаш ли ти синко, како ме је та бирташица мучила? Она је хотимице ишла на то, да ме утуче, и напоследак кад све моје речи и псовке не помогаше, помислих да ју ко год потплатио, само да ме умори глађом, јер се онда не може судом доказати да сам уморен, почем код глађу умрлих никаквих знакова насилне смрти незаостане.

Куварица ако баш и не зна химију, што би требало да зна, ваља да јој је познато, која се јела заједно кувати могу и која се морају посебице. На пр. печење кад осолити, онда је добро а на против кад га пошећерити, блутаво је и није за јело.

Трипут на недељу кувала ми је моја Швабица зрела пасуља с резанцима. Ја водем и пасуљ и резанце али свако за себе. У друштву их не трпим, јер пасуљ треба три сата да се скува а резанци су за један четврт за јело. Дакле резанце прогуташ а пасуљ недокуван мораш ваздан још жватати, док се и он не уситни, да резанце потражити може. Морам да преживам као говече. Чорбу говеђију тако онапри, да се не зна, шта је и да није онапри, не би се

могла јести тако је страшно мршава. Она никад није дуже од сахата кувала чорбу. Дакле може се мислити како је скувана и она и месо. Ваљда сам десет пута говорио да ми јело онапри и да пасуљ с резанци заједно не кува, али бадава. Немогах доказати и увек је при старом остало. На посетку се разболео и дозовем лекара да ме избави. Као обично шта бива, запита ме лекар, каква јела радо једем, а то само тога ради пита, да ми та јела забрани. На то сам ја и рачунао те станем ређати мој лајбшпајз.

„Радо једем, господине пасуљ с резанци заједно кувано и недокувано говеђије месо и чорбу на том месу кувано и здраво онапри, после још водем салату у место вејтином, млекоом поливену.“

„Е мој господине, то се онда није чудити, да сте болестни. Ко је још видео, да се пасуљ с резанци кува. Та то је немогућност, и недокувано месо несмете јести, но прекувано боље. Чорба несме бити онапри и морате свега доста јести.“

Молим вас господине, реко ја, кажите то исто Ви газдарици, јер мени неће веровати.

И тако се ја опростих од онога доба са пасуљом и резанци и онапри чорбом и издравих одмах после неколико дана.

(Наставиће се.)

ШТА БИВА ПО СЕТУ?

Херцег Карло од Брунсвика искључио је при својој смрти сроднике своје од наслеђа и оставио је све своје имање, које вреди преко 22 милиона франака, републици женевој.

У јужној Русији где је суша узрок перодичи наступила је ужасна глад. Жетва не донесе ни зрна, мужици продају напоро са живином и децу своју.

Гроф Узаров познати руски старинар бави се од два дана у Н. Саду, те ће ових дана у пратњи будим. руског проте Кустодијева и проте Папића обићи сремске намастире.

Парох будимски г. Јеремија Мађаревић изабран је од будимског неспрског грађанства са 612 гласова за градског представника у сједињеној Будим-Пешти. Ова почаст доказује да је тај врли свештеник наш, један од најпопуларнији грађана у Будиму.

Професорска колегија српске велике гимн. у Н. Саду прикупљаће прилоге да потпомаже сиромашне љаке и да по времену оснује фонд на ту цел. Ово је баш за ужива уста. На спорите сви који год можете!

Бан Мажура нић заузео је свечано своје банско достојанство Веле да ће му бао доглавници седети уз колена: Јоца Живковић, Ливије Радивојевић и Мухић.

Сремци се хвале да имају добру бербу и да ће овогодишње вино бити да га не мож боље желети.

у Баранди, говори се тако, нашли се неки беспосличари те су обријали српскога попа, веле, за то што се одродио. Оваки покори срамоте народ у ком се збивају.

Кнез Милан враћа се преко Берлина и Беча у Београд, пошто је био у Паризу

Руски револуционар Бакунин остарио је, позавајао се својим друштвом и отпустио је од јавног рада.